

Димитър Райчев на 80 години

Петър БЕРОН

На 28 февруари 1922 г. като отроче на два известни чепеларски рода - Голомяховския и Кафелския - на бял свят се появява една от най-колоритните личности в Родопите и в българската спелеология - Димитър Райчев. Ражда се в смутни времена като 600 - граммов близък и само голомяховския инат и грижите на майка му помагат да израстне и преживее какви ли не прежеждия. Участник в последната (засега) война, основател на два музея в Чепеларе - Музея на карста и спелеологията и Музея на ските, бай Димитър е един от най-ярките представители на светлата фаланга учители - възрожденци, които са в основата на много науки у нас и на голяма част от музейните сбирки. Той се родее с русенските си колеги Ковачев и Халваджиев, с котленския Васил Георгиев, с дългополския Златарски, с асеновградския Ковачев, пък и със самите братя Шкорпил. Безброй са учениците, които Райчев е научил на любов към природата, на умение да ходят из планините и пещерите, на патриотизъм и жажда да бъдат полезни на страната си. Въпреки, че на него и на други стожери на българското училище беше отнето званието "Заслужил учител" като "комунистическо"(!), въпреки интригите и огорченията, които не отминаха и този як родопчанин, заслугите му за образованието, за музейното дело, а и за "голямата" наука не може да му отнеме никой. Те бяха признати и в далечна Франция - видни специалисти го посещаваха и приемаха като колега и му посветиха няколко вида открити от него пещерни животни: *Niphargus raitchevi*, *Bathyscia raitchevi*, *Trichoniscus raitchevi*.

През далечната 1937 г. с 15 годишния Димитър се случват две важни събития - участва в курса по ски на своя учител Стоян Ставрев и сам влиза в пещерите край Чепеларе. Става състезател по ски, треньор, а след счупване на крак - съдия и уредник на Музея на ските. Пещерната му кариера вдъхва уважение - още от 1950 година, когато се закрива и затрива Българското пещерно гружество, Д. Райчев организира кръжок по спелеология в училището. Така чак до възстановяването на организираното пещерно движение през 1958 г. единствените места, където мъждука искрата на спелеологията, са групата около П. Трантеев, Русенският музей и кръжока на Райчев. С 52 години по пещерите той е сега най-възрастния и с най-дълъг стаж активен пещерняк у нас.

Знанията, които Райчев получава в Учителския институт в Пловдив и допълва в курса по пещерно дело под ръководството на Трантеев му помагат при работата му като завеждащ археологичния отдел на Окръжния исторически музей в Смолян и при създаването на Музея на спелеологията и карста в Чепеларе. Този уникален на Балканите музей бе предшестван от музейна сбирка по спелеология, открита в читалището в Чепеларе на 17 март 1967 г. До 1986 г. Райчев е главен уредник на новия музей, като създава значителна колекция от намерените в пещерите кости на изкопаеми животни, сечива, пещерни обитатели, минерали и др. Той активно сътрудничи с Националния природонаучен музей, с други научни институти в София и с Подземната лаборатория в Мулис - Франция. В работата му помагат синът му Георги и снаха му Йовка, също изследователи на пещерите и музейни работници. Междувременно Райчев осъществява и други проекти - туристическото обзавеждане на пещерите Ухловица, Дяволското гърло и Ягодинската пещера, организиране на две пещерни климатични станции в Ягодинската и Сбирковата пещери, написва няколко книжки за пещерите и подготвя Библиография на пещерите в Родопите. Важна част от дейността му е издаването (заедно с покойния Димитър Събев) на бюлетина "Родопски пещерняк", високо ценен сред спелеолозите. От този бюлетин (за жалост, вече спрял) излязоха, при трудните тогавашни условия, 84 броя с ценни данни за родопските пещери. Райчев организира и Младежка школа по спелеология и дълго се занимава с младите пещерняци от Чепеларския пещерен клуб - някога един от водещите в България.

Всяка среща с Димитър Райчев носи усещането за докосване до онези устои, благодарение на които е оцелял и се е възвисил българският народ. На нашия бай Димитър, родопския войвода - възрожденец желаем от сърце добро здраве, нови пещери и заслужено признание.